

עיר המקלט

ס ע ש ר *

אמי קבלה את הדברים מאמה ואמה מאמה, וקנתה מזקנתה וזקנתה מזקנתה, דור מפי דור — ואמי מסרה את הדברים לי. כאשר באו בני ישראל לעציון גבר, בשנת השלישים ושש למסעייהם במדבר, גראתה בקרב המחנה נערה צעירה, קטנת־קומה ודקת־בשר, אשר אם ראה אותה איש ואם עבר מעליה, לא זכר את תארה ולא זכר את מראהו ולא זכר דבר, ורק את עיניה לבדן זכר, ותהיינה משוטטות לנגדו, וידע כי גדולות הן בשני בטנים ושחורות כההום האַרְגָּוֹן ויוקדות כאש המזבח אשר לפני אהל מועד. לא ידע איש מי היא ומאין באה. כרוח פרצים סוערה פרצה אל המחנה פתאם בבקר יום אחד עם השלֵיִם יחד, ויהיו יודעים רק את שְׁמָהּ, כי יקרא לה נועה. ואם יש כי שאל איש את פיה לאביה או לאמה, ותהי עונה: אבי המדבר, אמי הערבה — ותשחק בקול גדול, ותהי לבנת שניה מצהירה רגע אחד ככרך אשר התלקת פתאם, ותצלצל בעגיליה הגדולים אשר באזניה, וכעוד רגע ברחה ותמלט. והבחורים ובני אצילי ישראל וכל איש מסביב ספרו עליה נפלאות: כאשר תנוח עינה על איש, והיתה כצבת מכה על חלקת הבשר אשר הביטה שמה, וכאשר תִּשָּׁב ברוח פיה, והיתה כרוח זלעפות אשר חלף פתאם מן הנגב, וכאשר חגע ידה ביד איש, והיו כל עורקיו בו כנחל שלהבת שוטף. ואף אמנם היתה הילדה כמו מדבר: פניה כנהושה חרוכת יקוד שמש, גרמיה כסלעים להוטים ותדים, והיא פרא אדם כמו הרוח הפושט מן הצפון. ואולם כחלקת האדמה החרבה אשר בין פארן ובין תפל, כן צמאה הנערה לנטפי טל מעט יומם ולילה — והיא מחכה...

בימים הרחוקים האלה והשמש היתה יוקרת ולוהסת עוד שבעתים מאשר עתה והמרכר היה נורא וגדול עוד שבעים ושבע מאשר עתה, והאהבה היתה עזה וסוערה עוד אלף אלפי פעמים מאשר עתה.

בנקרת מערה כאחת הפחתים נולדה נזקת הקטנה לפני ארבע־עשרה שנה כשנת העשרים ושתיים לצאת בני ישראל ממצרים, בהיותם חונים ברמון פרץ. ולא במאכלת כרתו את שרקה כי־אם פָּצַר, אמה היתה אשה כובסת ואביה איש מקושש עצים, ויהי מלקט בשדה ענבי פרנים אֲדָמִים ויהי שותט אותם אל הכף אשר עשה לו ושותה יום יום את משרת הגרגרים הורים ומשתפר, ובקברות התאוו מתו האיש והאשה יום אחד ביום המגפה הגדולה באכלם מן השלו עשרה חמרים. או גדלה הנערה ואיש לא ידע מי גדל אותה. מי מגדל את החתול השחור ואת האנגורה הלבנה אשר במדברו כדרדר אשר בשדה עלתה וכפתן אשר פִּמְאוּרָה אצל הַבְּצוּלָה. בתצר האהל ועל סף הדלת אשר לנה שם הלילה האחד לא לנה גם בלילה השני, ומן הלחם אשר פרס לה איש יום אחד לא בא אל פיה גם ביום השני. במצאה מעט מן על־פני השדה ומעט זרע גד ומעט ענבי סִמְדָר, ותאכל מהם וגם הותירה — והיא עליזה תמיד. עוד לא מלאו לה שתי־עשרה שנה, ככעט עויה יָלְדָה, כאשר מצאה איש בשדה ויתפוש בה נְעֻנָה — והיא לא שמה לב. כגלגל לפני רוח התגלגלה על־פני חוצות ממחנה למחנה, מן המושב האחד אשר יָשְׁבוּ שם בני ישראל ועד המושב השני.

ובבואה לעציון גבר, והיא קטנת־קומה ודקת־בשר, לא הביאה עמה בלתי אם את עיניה — ומקץ שלשה חדשים, והיא עלתה פתאם נתיף. כמעט בן לילה. בערב עלתה על רבצה לא תאר ולא תבנית, ובבקר והנה היתה פתאם הנערה בת ארבע־עשרה לתבנית אשה שלמה בכל וגדולה. כמו אד עלה על עיניה המסקדות להיות כקסך מבדיל בין הרואה ובין הברק המסתתר, ותהיינה העינים פתאם כמו חולמות תמיד. כל הרואה ועמר תחתיו והשתאה, לא היתה כמוה בכל גבול ישראל ועל סביביו, וכל המחנה מסביב, בחורים ובאים בימים, נדיבים וְשֵׁשִׁים, וקני עם ומן האספסוף כלם התגודדו עליה וישיגוה, ובאשר היתה והיו שם גם המה. ככוס תרעלה משפרת עברה על כל המחנה. ומקרוב ומרחוק באו, מכל הפנות אשר שם בני ישראל חונים, והנערה לא השיבה פני איש, את כלם הקריבה אליה יחד, את כלם, את כלם, ולא מלצה מאיש את חסד נעוריה — והיא רק משחקת בקול גדול. יומם כלהוּם השמש רבצה על־פני השדה בחול הקורח ותשתעשע בטני נחשים קטנים אשר אמצה לה. אז תגל את שדיה ואת נחשיה תרביץ על בשרה, והנחשים התפתלו על שדיה סביב ולא עשו לה רעה, והיא מביטה השמימה אל גוכח השמש והולמת בעינים פקוחות. ואולם בהיות הלילה באישון האפלה שכבה

על-פני השדה וצ'חד הנערים עמה – והיא לא שמה לב. ואת נעריה החליפה יום יום כאשר יחליף איש את הכתנת אשר לבשרו – והיא לא שמה לב. כחתול השחור אשר בערבה וכאנגורה הלבנה דבקה עם בן מינה ככל אשר יבוא לפניה, ולא ידעה רע ולא ראתה און – והיא רק משחקת בקול גדול.

יומם באכול השרב מסביב כמו תנור יסבה על-פני השדה עד להתעלף, ויש אשר אחזה בה פתאם תאווה כמו רגע ותמהר ותתפשט את כל בגדיה ותשליכם מעל פניה והלאה והשב על שני השדה ערמה כיום הולדה. ויש אשר שבה ותקח את שערות ראשה הארפות, אשר ירדו מעל קדקדה ועד ברכיה הגיעו, ותצנוף אותן לצנפה ותכס בה את כל בשרה, ותהיינה כשכבת עבים עבה אשר עלתה לכסות על השמש. ואולם בהיות הלילה בחרה לה ממאהביה את אשר תבחר, וילכו אחריה גם שנים וגם שלשה – והיא לא תשים לב. כזאכה אשר במדבר רעבה לטרף – והיא רק משחקת בקול גדול.

יומם בהיות התכלת בתוך הרקיע בעצם השמים הטהורים ירדה עד הנחל אשר עם ארנון לרחוק, וכעלותה מן הרחצה צחה ואדמה כלה, התיצבה ערמה לפני הנחל ותרא בו את תבניתה הנשקפה אליה מן המים ותבט ולא ידעה שבעה. אז ידעה כי יפה היא מכל אשה אשר היתה על פני האדמה. ויש אשר תשוקה עזה התלקחה בה פתאם לכרוע על ברכיה ולנשק למו פיה בךאי המים את כל בשרה יאת כל יצוריה ואת כל בדי עורו. ואולם בהיות הלילה גרשה מלפניה את כל בני הנדיבים ואת כל בני האצילים ואת כל אנשי המעלה אשר דבקו אחריה, ותבחר לה רק את הנערים מן האספסוף, את כל פוחזו ואת כל ריק ואת כל לבוש קרעים ודל, קהל גדול מאד, ותקח אותם עמה – והיא עליוה שבעתים. כשטף מים עזים השואפים אל המורד, כן שאגו בה דמיה וימשכוו: רק אל המורד, רק אל המורד – והיא משחקת בקול גדול.

והימים היו שוממים והלילות היו סוערים, משתים והלולים והוללות. ורק לרגעים, בהיותה לבדה מעט ואין איש עמה, קפא הצחוק על שפתיה ותאגז פתאם. קשיה ורקמתה וצמידיה אשר נתנו לה אתנן ואפריונה אשר עשו לה היו לה לתועבה. כל בחוריה ומאהביה היו לה למשא. אז תקח את השהם הגדול, אשר נתן לה קנז בן הנשיא למטה בנימין, ותשליכהו החוצה. ואת חשן אפורתה, אשר עשה לה רקמה אלידד בן הנשיא למטה נפתלי, תקח וקרעה אותה למצת קרעים. לבה היה ריק – והוא צמא, צמא... כחלקת האדמה המלחה בין פארן ובין תפל אשר לא גשמה עוד מעולם. ככה צמאה לנדבת טל – והיא רק מחכה ומחכה.

יום אחד באה עד לפני המשכן ותעמוד בפתח. פתאם באה לה התשוקה לבוא בו רגע אחד פנימה. והענן מלא את הקדש ויהי חשך אשר ימשש אותו איש בידים, ואימה רובצת על פני פנה ועולה מאחרי כל עמוד, והיא לא דאתה דבר. ורק כאשר הסבינו עיניה עם החשך מעט מעט, אז החלה להבדיל בין דבר לדבר. על המעלה אשר עם הבמה לפני הקדש עמד הכהן הצעיר המנצח על העבודה, כמעט עורו נער, והוא לבוש מעיל בד וחשן על לבו ולולאות אפוד, ותלתלים ארפים יורדים על ערפו מתחת למצנפתו, והכהן הצעיר מדבר אל הקהל – ותבט בו משפאה ומשתוממת אליו, הפנים היו חורים והתלולים שחורים, העינים היו תכלת והחשן אדום, ברגע הזה נשא גם הכהן את עיניו ויבט לנכחו בפתע ויראנה – ופניו החורים חרו רגע אחד שבעתים והתכלת אשר בעיניו העמיקה פתאם שבעים ושבע, אז אבד ממנו הדבר רגע אחד וידום. רק רגע אחד. וגם את עיניו עצם, אחרי כן התגבר; עיניו נמלאו ועם ומצחו לבש כמו עננה רועמת. והיא החל פתאם לדבר אל הקהל על הדבר אשר צוה משה לאמר: ,והיה מחניך קדוש, וירעם בקולו יזהר את העם מפני כל זמה יכל תועבה, אשר לא יראה בך ערות דבר... וימהר לכלות את דבריו וירד מעל הכן.

ואולם אחרי הצהרים, כנסות היום, תעה הכהן הצעיר על־פני השדה אנה ואנה. על הגערה לא סר אנגד ציניו לא בהיותן פקוחות ולא בהיותן עצומות. ובהיותו תועה בשדה וימצא אותו באחריתו, אז עמד תחתיו ולא נגש אליה ויכט בה מרחוק ונשב ויבט. ואולם נגש לא נגש אליה.

אכן יום יום אחרי הצהרים, כנסות היום, יצא אל השדה עד לפני הקפה הכנויה לתפארה, ויעמוד מרחוק ויבט, ובראותו את פניה הסב את פניו לאחור ויתחמק, ואחרי כן שב ויעמוד, ורק נגש לא נגש אליה.

אבל בהיות חרש או מועד או שבת והוא עומד על כנו אשר במשכן כפעם בפעם, אז הרעים בקולו וידבר אל הקהל ויצוהו, והיה מחניך קדוש, ויזהירו, ולא יראה בך ערות דבר – ורק מדי צותו ומרי פוהירו הוריד את ראשו לארץ כנכלם מפני נפשו, והוא נאנח.

ובאחד הימים מצא אותה תחת אחד השיחים, אשר התחבאה שמה, והלילה רבץ עליה מסביב. אז כרע לרגליה על הארץ ויהי נושק את שפת שמלחה, כאשר ישק העבר את שפת השמלה אשר למלכה. הן טמא הוא, טמא שפתים וטמא לב, והיא קדושה, קדושה, קדושה...

והיא רעדה בכל יצורי גוה – בפעם הראשונה בכל ימי הייה. הזה הוא – הן כחלקת הארמה הנשמה אשר בין פארן ובין תפל צמאה אליו כל הימים!

והימים היו נפלאים והלילות היו נחמדים, הלומות ודמיונות עם תקוה סתוקה – ובכל זה הכבידה את לבה אליו כאשר לא הכבידה עוד אל איש. את אשר לא סנעה מן האחרון מבני האספסוף, אותה מנעה ממנו. רק ממנו לבדו – והיא לא ידעה מדוע. ויש אשר גם גער גערה בו ויש אשר גם קצף קצפה עליו ותהי מדברת אליו קשות חמיד – והיא לא ידעה מדוע.

והוא בא מדי יום ביומו, ומדי יום ביומו כרע לפניו על הארץ וישק את שפת שמלתה ועיניו בערו בחוריהן – ויום יום גערה בו ותדבר אליו קשות ותשב את פניו ותשלההו. אבל בלילה, בהיותה שוכבת בורעות אחד מעוגביה ועיניה סגורות, ראתה רק אותו ותהגה רק בו. לא סר צלו מנגד עיניה גם בהיותן פקוחות וגם בהיותן עצומות.

ויום אחד אחז בידה וישבע לה לאמר: אשר התגלח יתגלה את שערו ואת מצנפת הקרש אשר לו יסיר מעל ראשו ואת חשנו ואת אפודו יעביר מעל בשרו והיה כאחד העם, ואז יעבור מן המחנה הרחק הרחק, בערבה רחוקה בתוך השקמה אשר לא תרכה עוד שם רגל אדם נשבע עמה, והיתה לו לאשה – והיא התאנפה בו בפעם הזאת שבעתים מכל הימים ותען אותו קשות ומרות. ואולם את נפשה לא ידעה, ולא ידעה מדוע. ופתאם ידעה: – הן את האיש הזה היא אוהבת...

והכהן הצעיר עוד כורע לפניו יום יום על הארץ ונושק את שפת שמלתה.

בימים ההם והשמועה נשמעה בעציון גבר, כי הבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן למזרח שמש, ערי מקלט הן, אשר תהיינה למקלט לכל רוצח המכה גפש בשגנה, ונס שמה מפני גואל הדם אשר ממשפחת ההרוג בפגעו בו, והתחבא שם וישב שם עד מותו הכהן הגדול, ואחרי מות הכהן הגדול יצא ולא יהיה עוד משפט לגואל הדם עד עולם לפגוע בו.

כמשלוש חדשים עבדו וקני העם להכין את דבר שלש הערים המבדלות ויקצבו את משפטן. מדרו בחבלים אל הערים אשר סביבות המחנה ומדרו מתוך לערים, תארו את הגבולים, תאו את הדרכים, ותהי התכונה רבה מאד. או יצאו להם שלש ערים: קצר אשר במדבר, ראמות אשר בגלעד וגולן אשר בבשן. ביום ההוא והזקנים באו ועמם כל הכהנים, כלם לבושי בגדי השרד עם החשנים ועם האפודים ועם מכנסי הבר ועם המצנפות ועם המעילים, ובשולי המעילים פעמונים ורכונים, והכהן הגדול עובר בראשם ובידו הקטה הגדול, ואחריהם עברו הלויים, ואחריהם עברו בני הלויים, כלם לבושים את בגדי השרד לשרת, ואחריהם עובר עם רב, אנשים ונשים וטף, ופני כלם לקצר, כי היא העיר הראשונה משלש הערים. אז יקרא המפקד על המחנה לזקני העיר לצאת אליהם, ויצאו כל הזקנים.

שבעים ואחד במספר, ויעמדו בשער העיר, והכהן הגדול עלה על הבמה אשר עשי לו, ויט במטהו הגדול, ואחריו הטו כל הכהנים מסביב במטותם גם הם, וידבר הכהן הגדול באזני זקני העיר את משפט כל המעשה אשר צוה משה לעשות: — אם בכלי ברזל יכה איש את רעהו וימות, רוצח הוא, מות יומת הרוצח! — וענו כל העם ואמרו: „אמן!“ — ואם באבן יד אשר ימות בה הָקְהוּ וימות, רוצח הוא, מות יומת הרוצח! — וענו כל העם ואמרו: „אמן!“ — או בכלי עץ יד אשר ימות בו הָהוּ וימות, רוצח הוא, מות יומת הרוצח, גואל הדם הוא ימית את הרוצח בפנעו בו, הוא ימיתו! — וענו כל העם ואמרו: „אכן!“ — ואם באיבה יהדפנו או השליך עליו בצדיה וימות, או באיבה הכהו בידו וימות, מות יומת המכה, רוצח הוא! — וענו כל העם אחריו ואמרו: „אכן!“ — אבל... אם יהיה איש אשר יחטא לרעהו בשגגה, או בפתע בלא איבה הָפּוּ או השליך עליו כל כלי בלא צדיה, או בכל אבן אשר ימות בה בלא ראות וּפּל עליו וימות, והוא לא אויב לו ולא מבקש רעתו — והצילו העדה את הרוצח מיד גואל הדם ואספו אותו העדה אל עירם, עיר מקלטו, אשר נס שמה, וְיָשֵׁב בה עד מות הכהן הגדול, את כל מחסורו אשר יחסר יתנו לו, את הלחם אשר יאכל ואת המים אשר ישת ואת הבית אשר יֵשֵׁב בו, לא יחסר דבר, וְיָשֵׁב שם השונן עד מות הכהן הגדול! וענו כל העם אחריו בקול גדול: „אמן ואמן!“ — אז גשא הכהן הגדול את עיניו השמימה ויפרוש את כסיו ויתפלל, קולו לא נשמע בהתפללו ורק שפתיו נעו, ובכלותו להתפלל ויגישו לו נערי הלויים את האגן ויז הכהן הגדול מן האגן מי חסאת על שער העיר לְקַדֵּשׁ אוֹתָהּ — ותקדש והכהנים פקטירים על־פני המחבות, ויעל הענן ויכס את כל העדה, והלויים ובני הלויים שרו מתוך הענן וירונו. — ככה עשו גם לראמות אשר בגלעד וככה עשו גם לנולן אשר בבשן.

והאנשים אשר בעציון גבר מן הקצה אל הקצה דברו איש לרעהו כל היום רק בשלש הערים המבודלות אשר הבדילו לרוצחים בשגגה. והעם כטוב לבם עליהם לענו איש באזני אחיו ויאמרו: — „אכן תִּשְׁמְנָה שלש הערים האלה ותִּתְחַדְּנָה מן הארץ ותִּמְחִיקָהּ מעל פני האדמה בטרם יבוא אליהן רוצח לִשְׁבֹּת בהן. הלא אין רוצח בישראל ולא יהיה בקרבנו רוצח עד עולם.“

אך כערב היוט ההוא בהיות החשך מסביב רָבְצָה גֹעָה על רַבְצָה בתוך הקָהָה אשר על־פני השדה, והנער הכהן כורע לרגליה על הארץ. ככלב רכץ לרגליה ולא דָּבַר דבר. אבל הנערה כמעט אשר לא ראתה וכמעט אשר לא שמה לב. ולמַת היתה ורוחה מתשוטט למרחוק, פתאם התעוררה. אז תדבר אליו בשחוק ורק קולה רָעַד מעט, לאמר: „ראה, הנה אנכי ידעתי מי יהיה הרוצח הראשון יבוא לשבת באחת הערים ההן: הלא זה אשר יהרוג אותי או זה אשר אנכי

אהרונג אותו, ואנ אהיה הראשונה להקלט שמה... ואחרי כן שחקה בקול גדול וזהי עליזה ושחחה מאד, ורק כי החרישה פתאם לפתע ולא יספה לדבר עוד.

והכהן הצעיר חכה עד בוש, ואחרי כן פנה וילך לו לאטו — אך ברכיו רעדו מאד והוא הולך כשכור.

ימים אחדים לא נראה הכהן בכל המחנה, ומקץ ימים אחדים סר אל הנערה, בפעם האחרונה בא, והיא לא הכירה אותו: את נורו הסיר מעליו וראשו היה גלוח, את בגדי הקדש אשר על בשרו התפשט, את המעיל ואת האפוד ואת האבגס, ויהי לבוש בגד חול ועל ראשו צניף. אך פניו חורו שבעתים מבראשונה. וכל העם אשר מסביב דברו בו ויורו אחריו באצבע, וזהי הנאצה גדולה מאד, כי לא היה כדבר הזה למיום היות כהנים בישראל, אשר יחלל כהן את נורו. ואולם הנערה בראתה אותו לעגה לו על פניו, ובקול חוק ובשפה ברורה אמרה לו: לא אהיה לך לאשה עד עולם, ואתה דע, — והוא שמע ולא דבר דבר, ויצא מאת פניה שוקט ובצעדים בטוחים.

בלילה ההוא לא עלתה נועה על יצועה. עד לפנות בקר הלכה תועה בשדה, לבדד וגלמודה, הן לא אוכל, לא אוכל... אין לי דבר עוד לבעבור נתן לו בלתי אם את בשרי הסמא — ואת זה לא אוכל ולא אתן לו עד העולם. קדוש הוא לי גם אחרי הסירו את נורו, וקדוש יהיה לי לנצח..."

ובלילה הזה בכתה הנערה בפעם הראשונה בחייה.

כאשה המסכה לפטר רחמה, כן חכתה אל הדמעה הראשונה הזאת. עשר שנים, המשעשרה שנה חכתה, ועתה הנה באה. או באה עליה מנוחת פתאם כאשר לא היתה לה עוד מעולם.

אך בבקר באה השמועה, כי משו האנשים מנחל זרר גופת איש נח, ויראו והנה הוא הכהן הצעיר.

ובהגיע הרבר עד לאזני נועה לא דברה בלתי אם את המלים: אנכי הרגתי — ואחרי כן נעלמה ולא יסף עוד איש לראותה. ימים ושבעות לא יסף עוד איש לראותה. בין ההרים, בשממות המדבר הנורא, אשר לא דרכה שם עוד רגל אדם, תעתה לברה יומם ולילה, ועל שפתיה רק המלים: הן לא יכלתי, לא יכלתי. ובשובה מקץ ששה שבועות לעציון גבר לא הכיר איש את פניה עוד. קומתה שחה עד החצי ותבניתה הראשונה לא היתה לה עוד.

ובהיות הלילה קרעה את כל שמלותיה ואת רקמותיה ואת יקרותיה, לא השאירה מהן חוט אל חוט, ואת אשר לא יקרע ואת אשר לא ישרף באש השליכה המימה.

ובחדש הששי באחד לחדש כשנת הארבעים לצאת בני ישראל ממצרים
 באה נערה יחפה וקרועת שמלה עד לפני שער גזר ותחפץ על השער:
 - „אספוני נא. איש הרגתי בשגגה“...

וזקני גזר נבהלו, ויבואו כלם ויביטו. הנה „הרוצח“ הראשון! ואת הנערה
 אספו ויתנו לה מקום לשבת בתוכם. ברחוב העיר בראש הומיות נהגו לה את
 המקום, אך הנערה התחננה אליהם כי יתנו לה פנה רחוקה, הרחק מאדם, אשר
 לא תבט פני איש. אז התחבאה חדר בחדר ולא יצאה עוד החוצה.

והנשים מביאות לה יום יום לחם ודבילת תאנים ומים, אשר תסעד בהם את
 לבה, והיא לא תאכל בלתי אם את הלחם היבש ככל אשר תדרוש נפשה.
 ואם הכהן הגדול מביאה לה מטעמים ומשמנים ומאזה תנור, לבעבור
 היטיב עמה, ולא תתפלל אל מות הכהן הגדול - ואולם הנערה שהקה שחוק חרש
 בשמעה כזאת ולא דברה דבר.

ואמנם פלא הוא: גם במזל הכהן הגדול ובפתחם לה את השער לבעבור
 צאתה, לא יצאה הנערה. ישבה הנערה בגזר בעיר המקלט עד יום מותה, ותמת
 שם ושם נקברה.